

Toda s plemenitim ponosom mu odgovori vojvoda: „Gospod maršal, morda res niso pomislili dobro, ko so me poslali sem; ko sem pa že tukaj, mi brani čast, da bi se vrnil.“

Vse je občudovalo neustrašeno junaštvo mladega nadvojvoda Radecki je pisal v svojem vojnem poročilu z dne 6. maja 1848. l. vojnemu ministru: „S posebnim veseljem naznanjam, da je bil Nj. cesarska visokost nadvojvoda Franc Jožef večkrat v hudem ognju, a ostal popolnoma miren in hladnokrven. Sam sem bil priča, ko je topova krogla pred njim udarila v zemljo, a se ni ganil.“

Gozdar Damijan.

Imel je komaj deset pomladi svojega življenja za sabo, ko sta se preselila z materjo v naše kraje. Premožen kmet jima je prepustil raztrgano kočo, da sta prebivala v nji. A zato sta morala delati pri njem na polju. Kar sta več zaslužila, jima je plačal kmet navadno jeseni. Dal jima je nekaj žita in denarja, kot sta se zmenila z materjo.

Tako sta živela dolgo let ob trdo zasluženem kruhu, a živela sta le in to jima je bilo dovolj.

Po zimi, ko ni bilo na polju dela, sta morala skrbeti, da sta dobila kaj drugega. Mati je hodila na prejo k drugim ljudem; a on je pomagal pri premožnejših kmetih doma pa v gozdih, kjer so sekali drevje v zimskem času.

Dogodilo se je pa, da je iskal bližnji graščak gozdnega čuvaja. Stari mu je namreč umrl; a ker so se vsak čas pojavili kje gozdni tatovi, je moral dobiti novega.

To je povedala Damijanu mati in mu svetovala, naj se gre ponuditi.

Ubogal je ter šel. Stopil je pred graščaka in mu razodel svojo prošnjo.

»Koliko si star, dečko?« ga vpraša graščak.

»Osemnajst let, gospod!«

Graščak ga z nekakim veseljem premeri od nog do glave in reče:

»No, za puško boš še premočen! Ali znaš streljati?«

»Ne znam, gospod, a upam, da se kmalu naučim.«

Gospodu je bil menda ta odgovor všeč, kajti del mu je roko na ramo, ga vprašal, kako mu je ime, in Damijan je bil sprejet. Postal je čuvaj graščinskih gozdov.

Začela se je nova doba v njegovem življenju. Dobil je puško in hajdi v gozdove čuvat drevje pred nepoklicanimi ljudmi!

Mirno in enakomerno je bilo to življenje. Zjutraj v goščavo, a zvečer zopet v grad in potem domov.

Bivanje v gozdu se je dozdevalo Damijanu izprva dolgočasno, a kmalu se mu je privadil, in priljubil se mu je gozd nad vse na svetu.

Dve leti sta tako živela z materjo. Ona je delala pri kmetu, da jima je prepustil kočo; a on je hodil čuvat grajske gozdove. Vsak mesec je dobil Damijan nekaj denarja, da sta imela z materjo za vsakdanje potrebe.

Približala se je zopet zima. Pobelila je poljane in ogrnila s snežno odejo gozdove. Nastal je mraz, da ga niso pomnili najstarejši ljudje. In nekateri so še prerokovali, da pridejo novi, hudi časi. Sklicevali so se na poročila svojih pradedov, ki so zatrjevali, da ni bilo še nikdar tako slabe letine in take draginje, kakor v letu, ko je zapadel sneg čez poldrug meter visoko in je celo Sava zamrznila do sredine. Tako so govorili ljudje.

Damijan je včasih poslušal take pogovore, in začelo ga je skrbeti, kat bosta počela z materjo doma v slabi, zakrpani koči.

Vedno huje je pritiskal mraz. Vse se je skrivalo pred njim, vse se je stiskalo k gorkim pečem ali sililo pod streho.

Mati Damjanova je kurila cele dneve, a sobe ni mogla nikdar popolnoma segreti. A njej je bilo že

še. Sedela je doma in pletla iz slame kite, ki jih je nosila v trg in dobila zanje nekaj denarja. Hujše pa je bilo Damijanu, ki je moral cele dneve hoditi po gozdih, kajti ravno v zimskem času je bilo pokradenih največ dreves.

A mladenič se ni kaj bal mraza in snega. V njegovih žilah se je pretakala gorka mlada kri, in dozdevalo se mu je včasih, ko je letal po gozdu, da kar vre v njem. Spominjal se je, da je njegova težka služba edina opora stari materi, in navdajalo ga je novo veselje do dela.

Nekega dne je nesla Damijanova mati v bližnji trg kite, ki jih je napletla iz slame. Kazalo je sicer, da bo lep dan, toda proti večeru je začelo snežiti. Ženica je prišla vsa mokra domov in je začela takoj tožiti, da jo boli glava. Šla je v posteljo, Damijan pa je poklical prijazno soseda, da ji je šla skuhat gorke jedi in ji postregla. Glavobol ni odjenjal, ampak začelo jo je še zbadati v prsih, da je komaj sopla.

Celo dolgo noč je ostala soseda pri bolnici in ji stregla.

Damijan je ležal v sosednji sobi in ni zatisnil oči do ranega jutra. Mislil je na mater, kaj bi bilo, če bi umrla. Ni si mogel misliti, da bi šla od njega v črno prst. Kako bi živel on potem! Kar se je zavedal svojega življenja, je živel pri materi; ona je vedela za vsako skrivnost njegovega srca, ga tolažila v žalosti in se veselila z njim v sreči.

Drugega človeka ni imel Damijan na svetu, ki bi bil tako lepo ravnal z njim — a sedaj naj mu umrje še mati! — —

Zajokal bi bil Damijan ob tej misli. S težkim srcem je odšel zjutraj v gozd. Cel dan je mislil na mater in prišel večkrat pogledat domov, kako ji je. Toda vračal se je v gozd vedno bolj potrto. — Bolnici se ni hotelo izboljšati.

In prišlo je spet trpljenje v hišo siromakov. K materi je prišel iz trga zdravnik in ji zapisal zdravila. Damijan je dal ves denar, kar ga je zaslužil v mesecu. Za kapljice, po katere je moral iti v odda-

ljeni trg, mu je posodil kmet, pri katerem sta stanovala. Obljubil mu je Damijan, da mu vrne v začetku drugega meseca. Materi niti povedati ni hotel, koliko je dal za vse, ker bi se bila gotovo prestrašila. Ves mesec je moral mladenič gledati, da je dobivala mati boljšo hrano. — A siromak ni imel niti vinarja več. V začetku drugega meseca je šel h kmetu in mu rekel: »Bodite tako dobri in — — —« Beseda mu je šla težko iz ust, vendar je nadaljeval — »in počakajte še do drugega meseca. Povrnil vam bom vse pošteno.« — »Je že dobro,« reče kmet nekako oblastno in pristavi: »Saj posodim še, da boš le gotovo vrnil v pravem času.« Damijan premišlja nekaj časa in reče: »Ne, za sedaj imam že še nekaj; kadar bom pa zopet neobhodno potreboval, takrat bom pa prosil — —«.

Kmet je pokimal in naredil čuden obraz. Ko je pa Damijan zaprl vrata za seboj, je rekel kmet samsebi: »Še na posodo neče več! Ej, fant je zvit kot kozji rog in mora imeti denar! Mu bom že pokazal, kdo je Šimen Lokar! Drugi mesec mi mora dati, drugače privežem oba za celo leto. Delati mi bosta morala ves čas zastonj na polju. Malo hrane jima dam, in dovolj imata. Drugače ju spodim iz koč!«

Tako je govoril kmet in si zadovoljno mel roke.

* * *

Minevali so tedni, prešel je mesec, a Damjanova mati še vedno ni ozdravela. Vedno novi troški so Damijana tako potrli, da je hodil okrog kot senca. Bal se je za svojo mater, ljubil jo je, vendar mu je razburjala srce misel, kako bo, če se ne obrne kmalu na boljše. Vedno novi troški, a podpore od nikoder. Kmet je bil vedno bolj nestrpen in podil ju je iz koč.

Sel je Damijan še enkrat do njega. Prosil ga je, naj počaka. Toda mož je bil trd in ni poslušal mladeničeve prošnje.

»Iz hiše mi gresta! Kamor hočeta, to mi ni nič mari! Mati bo težko kdaj še zdrava, a zastonj vaju ne bom imel v bajti. Za stanovanje je treba tudi delati.«

Te besede so bile nož v Damjanovo srce. Zajokal bi bil, toda sram ga je bilo, in stisnil je rajši pesti ter odšel od skopega kmeta.

Damijan in njegova mati sta morala v dveh tednih iz koč. Novo stanovanje jima je dala stara vdova iz sosednje vasi za nizko plačo.

Na določeni dan so pripravili voz, da bi prepeljali Damijanovo mater na novi dom. Voz je bil dvokolesen, in Damijan sam je peljal bolno mater.

Bolnico je začelo na vozu zebsti, dasiravno je bila dobro odeta. Ljudje, ki so videli prizor, da pelje sin mater po cesti, so blagrovale bolnico, da ima takega sina. Mnogo pohvalnih besed je slišal Damijan, a ni mu bilo zanje.

Prišli so na novi dom. Najprej so pripravili posteljo za bolnico, potem pa je Damijan zvozil še drugo pohištvo iz starega stanovanja.

Bolnici pa je postalo na novem domu še slabše. Prišel je v drugo zdravnik, ki je povedal, da se je žena pri vožnji zopet prehladila in da je zdaj bolezen še bolj nevarna.

Nekaj dni na to ji je bilo posebno slabo. Govorila je sinu: »Damijan! Zdi se mi, da bom umrla in zapustila tebe samega na svetu. A ne bodi žalosten! Moli včasih zame; tudi jaz se te bom spominjala. Ravnaj se po mojih naukih in ne pozabi, da boš moral tudi ti umreti!«

To so bile njene zadnje besede.

* * *

In od tedaj ni imel Damijan več miru na svetu. Takoj po materini smrti je nesel onemu kmetu plačat dolg. Kmet ni rekel ničesar; videti je bilo, da mu je žal. Saj je bil on kolikortoliko kriv smrti Damijanove matere.

Damijan se je preselil kmalu v gozd. Ta se mu je priljubil nad vse na svetu. V njem si je postavil z grajščakovim dovoljenjem leseno bajto, kjer živi samotne ure.

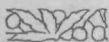
Njegovo čelo je postalo temno, in usta so mu umolknila. Malokdaj izpregovori s kom kako besedo.

Po gozdu hodi in preišljuje kdovekaj! Včasih sname kapo z glave in otožno stopa pod ponosnimi, stoletnimi velikani, trdimi hrasti in trepetajočimi bori, ki čutijo ž njim veselje in žalost — — —

Ponoči, ko spi vsenaokrog, še stopa Damijan po gozdu in zre v višavo. Nad njim trepetajo zvezde in dozdeva se mu, da je ena posebno svetla in da ga vabi k sebi, kjer živi presrečna mati. — — —

V takih hipih se razjasni Damijanu obraz. Nad njim pa šumi gozd tako otožno in prijetno, kot bi mu pošumeval tiho uspavanko in mu izročal nebrojno pozdravov z nadzemskih višav. — —

Taras Vasiljev.

Na božji poti.

Pobožno ljudstvo romarsko
na božjo pot hiti,
kjer dobra Mati božja vsem
dobrot nebroj deli.

I jaz s pcpotno palico
zapustil svoj bom dom
in k Materi dobrotljivi
poromal danes bom.

In pred altarjem svetim tam
bom prosil jo klečé,
izprosi naj Slovencem mir,
vsi složno naj živé!

Žirov.

V nebo.

Zaplakala včeraj
je poljanica,
ko po nji otožna
šla je Anica.

Šla je v daljni, daljni —
vsem neznani kraj;
šla je nekam, nekam — —
več je ni nazaj.

Danes pa raduje
se poljanica;
vé: v nebo odšla je
davi Anica.

Gradiški.

